

Dokumentnamn Riktlinje Mun- och tandhälsa			Sida 1(6)
Framtagen av MAS	Godkänd av	Upprättad 2011-08-30 Reviderad 2011 2013 2015 2017 2018 2021 2022	Revideras 2025

Riktlinje Mun- och tandhälsa

Inledning

En god munhälsa är en viktig faktor för varje persons välbefinnande och livskvalitet.

En frisk munhåla underlättar en fullvärdig nutrition. Förmågan att tugga och svälja samt uppleva smaker är viktiga för att kunna uppnå en känsla av välmående.

Mun- och tandvård ska ses som en del av omvårdnaden och ingå i den dagliga rutinen. Att hjälpa/ stödja en person med munhygien bygger på ett förtroende där personens egna önskemål är det centrala.

Omvårdnadspersonalen ska uppmuntra personen till egen aktivitet och stödja på samma sätt som vid all annan daglig omvårdnad genom att göra regelbundna uppföljningar och utöka hjälpen vid behov.

Tandvård räknas som en särskild del av hälso- och sjukvården.

Syfte

Alla personer som har ett behov av stöd och hjälp gällande mun- och tandhälsa ska få erbjudande av omvårdnadspersonal.

Att säkerställa att de personer som enligt Tandvårdslagen 8 a § omfattas av rätten till Uppsökande verksamhet och Nödvändig tandvård får den munhälsovård och tandvård som krävs, beskrivs i Rutin för Tandvårdsstöd, uppsökande verksamhet och nödvändig tandvård.

Omvårdnadspersonal ske genom region Östergötlands årliga utbildningar få en god kunskap gällande mun- och tandvård.

Omfattning och målgrupper

Den uppsökande verksamheten består av två delar, en avgiftsfri munhälsobedömning, rådgivning och instruktion samt utbildning till omvårdnadspersonal. Den nödvändiga tandvården bekostas av den som är berättigad utifrån samma avgift som i den öppna hälso- och sjukvården

Uppsökande verksamhet och nödvändig tandvård, N-tandvård gäller personer som:

1. Personer som omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) eller
2. Har ett varaktigt behov av omfattande vård- och omsorgsinsatser och som
 - a) kommunen har hälso- och sjukvårdsansvar för enligt hälso- och sjukvårdslagen
 - b) får hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård)
 - c) är bosatta i egen bostad och har motsvarande behov av vård eller omsorg som personer som omfattas av 2a eller 2b ovan

För att få rätt till N-Tandvård krävs ett intyg som utfärdas av personer som genomgått utbildning hos Region Östergötland

Med tandvård avses i Tandvårdslagen åtgärder för att förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador i munhålan. Valdemarsviks kommun och Region Östergötland har ett ansvar som regleras i överenskommelse mellan parterna.

Ansvar

Verksamhetschef

Ansvarar för att det finns avtal med Region Östergötland gällande uppsökande och nödvändig tandvård enligt gällande lag och att munhälsobedömning årligen blir erbjuden till de som tillhör målgruppen.

Verksamhetschefen ansvarar för att det finns personal med formell och reell kompetens för de uppgifter som verksamhetens hälso- och sjukvård kräver för att tillgodose kravet på hög patientsäkerhet.

Medicinskt ansvarig sjuksköterska MAS

MAS understödjer samarbetet med Region Östergötlands Tandvårdsenhet för patienter inom kommunens särskilda boendeformer och i hemsjukvård för säker och ändamålsenlig hälso- och sjukvård av god kvalitet. MAS utfärdar riktlinjer för mun- och tandhälsa.

Enhetschef

Ansvarar för att riktlinjen gällande tand- och munvård är väl känd i verksamheterna och att den efterlevs.

Att organisera besök på enheten för uppsökande och nödvändig tandvård.

Att boka tid med utföraren av nödvändig tandvård när en patient behöver.

Att organisera utbildningstillfällen för personal på ett sådant sätt att personalen har möjlighet att få de kunskaper som förmedlas.

Tillse att den som upprättar eller uppdaterar genomförandeplanen bevakar och dokumenterar behovet inom området mun- och tandhälsa. Förekomst av proteser eller implantat ska dokumenteras och en beskrivning av behovet av stöd eller hjälp ska finnas. Dokumentation ska även finnas om brukaren klarar sin dagliga mun- och tandvård.

Tillse att signeringslista finns för de personer som behöver stöd eller hjälp med sin mun- och tandhälsa och att signeringslistan är ett levande arbetsredskap.

Enhetschef för hälso- och sjukvården ansvarar för att nyanställda sjuksköterskor genomgår utbildning för förskrivningsrätt samt att informera Tandvårdsenheten om vilka sjuksköterskor som slutar sin anställning.

Sjuksköterska

Ansvarar för att vårdplaner skrivs när patientens behov av stöd och hjälp med daglig munhygien identifierats.

Att utfärda intyg för tandvårdsstöd till berättigade samt delta i det årliga erbjudandet om munhälsobedömning/ önskan om nödvändig tandvård.

Att informera patienten om rätten till uppsökande och nödvändig tandvård samt att dokumentera om den enskilde tackar ja eller nej till erbjudandet.

Att vid behov initiera till besök eller ta kontakt med tandvården.

Eftersöka resultat av munhälsobedömning/ nödvändig tandvård samt i det dagliga omvårdnadsarbetet.

Att erbjuda munhälsobedömning och upprätta åtgärder enligt ROAG.

I samverkan med enhetschef och omvårdnadspersonal aktivt arbeta för en god mun- och tandhälsa

Upprätta vårdplaner.

Dokumentera i omvårdnadsjournal

Omvårdnadspersonal

Ansvarar för att dagligen vid behov eller önskemål stödja/hjälpa med munhygien.

Att ha god kännedom om behovet av stöd- och hjälp och bistå med de insatser som krävs samt om personen har protes eller implantat.

Tillse att den som upprättar eller uppdaterar genomförandeplanen bevakar och dokumenterar behovet inom området mun- och tandhälsa.

Förekomst av proteser eller implantat ska dokumenteras och en beskrivning av behovet av stöd eller hjälp ska finnas. Dokumentationen ska även finnas om brukaren klarar sin dagliga mun- och tandvård.

Dokumentera efter varje insats på signeringslista.

Följa ordinationen på munvårdskortet. Kontinuerligt uppdatera genomförandeplanen och beskriva behovet av stöd och hjälp

Initiera till kontakt med sjuksköterska i samråd med patienten vid förändringar eller uppföljningar gällande mun- och tandhälsa

Närvara vid besök från tandvårdsenheten.

Följa instruktioner från sjuksköterska, tandläkare eller tandhygienist gällande munhygien och munhälsa

Delta vid utbildnings- och informationstillfällen.

Dokumentera i omvårdnadsjournal.

Intyg och intygsutfärdare

För att bli beviljad uppsökande och nödvändig tandvård krävs ett intyg som visar att man tillhör målgruppen.

Region Östergötland utfärdar tandvårdskort efter intyg från utsedda intygsutfärdare.

Intygsutfärdaren ska ha genomgått utbildning, tillhandahållen av Tandvårdsgruppen.

Tandvårdskortet ska uppvisas vid vård och behandling och är den enskildes egendom. Intyget ska dokumenteras och hanteras som annan information enligt HSL, SoL eller LSS.

Informationsmaterial

Broschyrerna "Munhälsa och tandvård till vissa äldre och funktionshindrade" lämnas till de personer som är berörda.

Information till omvårdnadspersonal finns i broschyren "Uppsökande verksamhet och nödvändig tandvård till vissa äldre och funktionshindrade", lämnas av Tandvårdsenheten

Utbildning av omvårdnadspersonal

Målet med utbildningen från Tandvårdsenheten är att höja omvårdnadspersonalens kompetens avseende

- skötsel av den dagliga tandvården
- att kunna se symtom och signaler som uttrycker ett behov av tandvårdsinsatser
- att förstå syftet med behandlingsråd från tandvårdspersonal samt att kontinuerligt följa instruktionerna på munvårdskortet
- att öka kunskapen om vikten av en daglig munvård för att bibehålla en god munhälsa.

Viktiga symtom och patientgrupper att uppmärksamma

Den äldre kan inte alltid själv beskriva sina tand- och munbesvär. Man anpassar sig och vänjer sig successivt vid ändrade kostvanor. Därför är det viktigt att vårdpersonal inom äldreomsorgen uppmärksammar symtom på dålig munhälsa och meddelar sjuksköterska.

Symtom kan vara

- matvägran – kan ha en svampinfektion eller annat obehag i munnen
- har svårt att tugga – kan ha illasittande proteser, lösa tänder, saknade tänder och smärta
- har svårt att svälja – kan vara torr i munnen
- undviker varm eller kall mat – kan ha skadade tänder som smärtar
- undviker starkt kryddad eller syrlig mat – kan ha infekterade munslemhinnor eller infekterad tunga
- vill äta ensam – kan vara generad över sin dåliga tandstatus som gör det svårt att äta.

Vissa patientgrupper är extra viktiga att uppmärksamma, som

- strokepatienter, kan ha sväljsvårigheter och därför blir matrester ofta liggande i den förlamade sidan av munhålan
- Parkinson-patienter, kan behöva stöd vid munhygien och ofta besväras av muntorrhet
- patienter med demensdiagnos har svårt att förklara eller förstå sin situation
- patienter som är deprimerade, kan behöva stöd och hjälp vid tandvård

- patienter som har flera mediciner och ofta har svår muntorrhet
- patienter med nedsatt immunförsvar, som riskerar att drabbas av muninfektioner och allvarliga följdtilstånd av dessa infektioner
- patienter med dysfagi, som i samband med stor plackbelastning i munnen kan få allvarliga luftvägsinfektioner.

När vård- och omsorgspersonalen upptäcker att en patient har dålig oral hälsa är det viktigt att kontakta sjuksköterska som gör en första bedömning och vid behov kontaktar tandvårdspersonal eller läkare. Dessa kontroller och kontakter ska dokumenteras i omvårdnadsjournalen, så att man kan utvärdera och ändra munvårdsrutinerna vid behov. Revised Oral Health Assessment Guide (ROAG) används.

Tandvårdspersonal kan se vilka tandersättningar den äldre har, vilka problem som behöver och kan åtgärdas samt vilka råd den äldre bör följa i sin dagliga munvård.

Munvård i det dagliga omvårdnadsarbetet

Många orala sjukdomar kan förebyggas med daglig munvård.

Den som är funktionshindrad blir beroende av andras hjälp, vilket kan vara svårt eftersom munnen är ett intimt område.

Vård- och omsorgspersonalen kan uppleva munvårdsarbetet integritetskränkande.

Därför är det viktigt att ha goda rutiner för denna del av omvårdnadsarbetet. Munvårdsrutiner är individuella men det finns vissa generella råd som med få undantag passar alla.

Slemhinnorna behöver vila nattetid och därför ska avtagbara proteser tas ut. Patienter som har egna tänder – kanske kombinerade med någon tandprotes – kan behöva ytterligare fluortillskott förutom det som finns i tandkrämen.

Rådgör med tandvårdspersonal om vad som är bäst: floursköljning, sugtabletter, gel i skena eller på tandborste.

Den som tar mediciner löper stor risk för muntorrhet och behöver ofta salivstimulerande preparat. Det finns till exempel sugtabletter, som dessutom har läkemedelsrabatt.

Den som är mycket muntorr eller inte klarar av att använda sugtabletter på rätt sätt, kan bli hjälpta av saliversättning. Det finns i sprayform men också som gel, som även passar bra att lägga under proteser.

Utförlig information gällande mun- och tandhälsa kan sökas på

www.vardhandboken.se

Samtycke

Det är viktigt att erbjudandet om uppsökande verksamhet och nödvändig tandvård görs på så sätt att den enskildes medbestämmande respekteras.

Den enskilde ska i accepterandet ge sitt medgivande till att uppgifter om hälsotillstånd och medicinering får lämnas ut till tandvårdsutföraren och landstinget.

Personen har rätt att.

- tacka nej till erbjudandet
- ångra sig
- gå till den tandläkare man vill

- säga nej till erbjuden munhälsobedömning, men ändå ha rätt till nödvändig tandvård.

Vård i livets slutskede

För vårdtagare i livets slutskede ska en lyhördhet för önskningar och behov finnas, se riktlinjer för palliativ vård. Munhålan fuktas frekvent med vatten eller lämpliga produkter och läpparna hålls mjuka.

Avvikelser

Avvikelser gällande tand- och munvård hanteras i kommunens avvikelssystem. Enhetschef ansvarar att avvikelser bearbetas och åtgärdas.